

Territorialitat, equipaments i cohesió social a Molins de Rei

Equip de recerca de la UAB¹

Cap a un futur pla d'equipaments

Un equip de recerca de l'Universitat Autònoma de Barcelona ha elaborat un estudi que analitza les diferents alternatives que hauria de contemplar un pla d'equipaments per a Molins de Rei des d'una perspectiva de cohesió social i de respecte a l'equilibri territorial. La redacció de **L'Espai** ha demanat als autors un resum d'aquest estudi que titulen **Territorialitat, equipaments i cohesió social a Molins de Rei**.

Una experiència d'investigació acció participant

Aquesta investigació que presentem és fruit de l'interès i la coordinació de les següents institucions: l'Ajuntament de Molins de Rei i la Universitat Autònoma de Barcelona, concretament el curs de postgrau Participació i Desenvolupament Sostenible que organitza la Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia en conveni amb el Patronat Flor de Maig de la Diputació de Barcelona.

En aquest estudi s'analitzen les alternatives que hauria de contemplar un futur pla d'equipaments des de la perspectiva de la seva influència en l'equilibri del territori i en la cohesió social del municipi.

L'estudi s'ha elaborat aplicant una metodologia basada en la participació activa dels molinencs i molinenques, que no només han aportat les seves

opinions respecte de l'objecte d'estudi, sinó que han col·laborat en el disseny definitiu de les diferents fases de la recerca. Han contrastat els nostres punts de vista amb la seva pròpia experiència, fet que ha enriquit constantment els resultats que anàvem obtenint.

Per situar-nos en la recerca, primer de tot es va fer un diagnòstic de la realitat a la vila de Molins de Rei. Aquesta població, com la resta de municipis de la conurbació de la ciutat de Barcelona, està experimentant noves tendències de canvi social, econòmic i cultural, fruit del nou context de desenvolupament urbanístic i econòmic.

La realitat actual de Molins de Rei per afrontar els canvis és força positiva ja que és un municipi sense grans desequilibris territorials i urbanístics, malgrat tenir alguns reptes de futur immediat que, segons la resposta que tinguin, poden incidir de forma determinant a l'hora de mantenir i mi-

Ca n'Ametller, centre d'equipaments.

La vila,
protagonista

Llar d'Avis Josep Mestres.

llorar l'equilibri actual o obrir tendències de desequilibri que, lògicament, podrien actuar negativament sobre la cohesió social de la vila.

Un d'aquests reptes i, a la vegada, una de les eines de què disposa la vila per influir en les característiques i en la dinàmica del teixit urbà és una planificació, un disseny i una distribució correctes dels espais d'ús ciutadà mitjançant l'elaboració del

Per situar-nos en la recerca, primer de tot es va fer un diagnòstic de la realitat a la vila de Molins de Rei.

pla d'equipaments. Aquest pla haurà de fer front a un conjunt actual d'equipaments poc coherent, desequilibrat i en alguns casos depassat per adequar-se a les necessitats i les aspiracions dels habitants de Molins de Rei.

En un futur immediat, el municipi haurà d'encarar, entre d'altres objectius, l'equilibri territorial i la cohesió social tenint en compte els aspectes següents: les tensions centre-barris, la permeabilització definitiva de les fronteres urbanes de la carretera i de la via del tren, i un desenvolupament dels equipaments dissenyat participativament i que, amb una distribució adequada, innovi, diversifiqui i ree-

quilibri les oportunitats i l'oferta d'activitats i serveis. Sempre amb una finalitat última: reforçar la relació i la comunicació entre els molinencs i les molinenques de les diferents zones de la vila.

L'estudi recull, sistematitza i presenta les tendències, les línies generals que considerem que haurien de tenir-se presents com a pas previ a l'elaboració del pla d'equipaments del municipi. Així mateix, plantejem algunes recomanacions per tal de no tancar aquí el procés de participació col·lectiva engegat, alhora que apostem per aprofundir metodològicament en alguns dels aspectes més significatius que en aquesta investigació, lògicament, només s'apunten. L'estudi es va desenvolupar en tres fases que van des del 25 de novembre de 1998 fins al 22 de setembre de 1999.

Primera fase(novembre 98-març 99)

Plantejament de la recerca, recollida i anàlisi de dades secundàries (primer informe), constitució i inici dels treballs de la Comissió de Seguiment i del Grup d'Investigació Acció Participant (GIAP), així com l'inici del treball de camp, amb la definició de les hipòtesis de treball.

La vila,
protagonista

Vista parcial del CAP i de l'escola bressol El Rodó.

Segona fase (març-maig)

Desenvolupament del treball de camp: entrevistes i anàlisi de la informació obtinguda. Elaboració del segon informe, que inclou la concreció de l'objecte d'estudi i els resultats de les entrevistes.

Tercera fase (maig-setembre)

Realització i anàlisi dels grups de discussió; elaboració i presentació de l'informe final.

Per últim, volem deixar constància de la predisposició de tots els molinencs i molinenques que van participar en el procés de recollida i anàlisi

En un futur immediat, el municipi haurà d'encarar, entre d'altres objectius, l'equilibri territorial i la cohesió social

de les dades, i de forma especial volem agrair la disponibilitat, l'amabilitat, les aportacions, la paciència i el temps que hi han dedicat els membres del GIAP, sense els quals aquest estudi no hauria reeixit.

D'altra banda, agraim l'atenció que ens han dispensat els representants

de les entitats i associacions que han format part de la Comissió de Seguitment, conjuntament amb els representants de l'equip de govern municipal encapçalats pel Sr. Alcalde. També fem extensiva la nostra gratitud a l'Ajuntament de Molins de Rei per les facilitats donades per poder desenvolupar correctament el nostre treball.

La finalitat principal de l'estudi ha consistit en l'anàlisi de les diferents alternatives que podria contemplar un futur pla d'equipaments, des de la perspectiva de la seva influència en l'equilibri territorial i en la cohesió social de la vila.

El paper que un pla d'equipaments pot tenir en el marc de les possibles actuacions que incideixin en el reequilibri del territori i en la cohesió social, és a dir, que afavoreixi una major igualtat en l'accés als béns i serveis de la vila, tot potenciant els elements de consens i identificant els factors de conflicte.

Una altre finalitat, pròpia de la metodologia participativa, és fer emergir sinergies de participació ciutadana que contribueixin a la implicació activa dels vilatans i vilatanes en la definició de projectes comuns.

Tot seguit relacionem les hipòtesis plantejades:

Cohesió Social

Identitat / territori

- Hi ha un fort sentiment d'identitat molinenca que ve donat principalment pel factor territorial, més que no pas pel fet de dur a terme projectes comuns entre tota la població.

- Les diferències culturals existents entre els diferents barris influeixen significativament en l'establiment de relacions i projectes comuns entre la població.

Igualtat social / territori

- A Molins de Rei no hi ha grans desigualtats pel que fa al nivell de vida entre els diferents barris.
- Hi ha barris que són clarament centrals i barris que són clarament perifèrics en l'imaginari social de Molins de Rei.
- Es creu que seria necessari potenciar noves zones de centralitat a les ja existents.

• Es considera que seria bo que els equipaments més singulars o que atreguin més població estiguessin repartits per tot el territori, de manera que es crearien noves zones de centralitat, fet que afavoriria l'eliminació de la marginalitat respecte del centre que viuen els barris perifèrics.

• Fóra bo donar a conèixer els usos que es fan dels equipaments públics i privats actualment existents, així com les necessitats d'equipaments actualment no cobertes. Tot això amb l'objectiu d'engegar projectes co-

Gimnàstica a l'aire lliure al parc del Pont de la Cadena.

Mobilitat / territori

- Les barreres físiques (N-340 i via del tren) influeixen en la mobilitat dins de la vila i condicionen negativament els intercanvis i les relacions entre la població dels diferents barris.

muns i de coordinació dels equipaments i de les necessitats presents i futures, tot comptant amb la participació dels vilatans i de les vilatanes.

• El fet de posar de manifest que s'han de consensuar els usos i les necessitats dels equipaments pot fomentar un millor aprofitament dels recursos, així com la creació de noves xarxes socials que potenciïn una identitat comuna a la vila, l'aparició de nous projectes comuns, la disminució de les desigualtats en l'ús dels equipaments i l'increment de la mobilitat entre els diferents barris de la vila.

Equipaments

- Hi ha una concentració d'equipaments de tot tipus al centre vila. Això fa que els barris visquin una dependència respecte al centre, fet que es viu com un factor de marginalitat o de desprestigi social.

Per a la realització d'aquest estudi hem utilitzat una metodologia participativa. Això vol dir que l'estudi s'ha fet comptant amb els habitants de Molins de Rei. Es tracta d'una metodologia que trenca amb el tradicional distanciament de la ciutadania. El que es persegueix és que les con-

mobilitzi opinions, relacions i implicacions, i somogui la població des de la passivitat o la reactivitat cap a la coresponsabilització.

Elements i tècniques que s'ha utilitzat

- Comissió de Seguiment
- Grup d'Investigació-Acció-Participant (GIAP)
- Entrevistes personals
- Grup de Discussió

Comissió de seguiment: és un grup format per representants de l'Ajuntament, representants de la xarxa ciutadana i per l'equip de recerca. La seva missió és fer el seguiment, la supervisió i la reorientació de la recerca al llarg de tot el procés.

Grup d'investigació acció participant: consisteix en la constitució d'un grup format per l'equip de recerca i per membres de la xarxa ciutadana que es comprometen a participar de forma activa en el procés d'estudi. La seva funció consisteix a ser un element continuat de contrast a l'abast de l'equip investigador per tal de:

- Realitzar el seguiment immediat del procés investigador i la seva discussió crítica.
- Proporcionar coneixements sensibles i informacions bàsiques de la comunitat.
- Proporcionar contactes amb la base social de la comunitat.
- Discutir informació documental.

El nostre GIAP l'han format 8 molinencs i molinenques.

Entrevistes personals: consisteixen en una tècnica que a través d'una sèrie de preguntes intenta contrastar les hipòtesis de treball.

En total, es van realitzar 24 entrevistes personals.

Grups de discussió: consisteixen en la

Els diablers i el seu espectacle de foc.

clusions de l'estudi responguin a un consens més ampli del que es podria aconseguir amb d'altres procediments de recerca, una gestió preventiva dels conflictes, com també una major implicació en els projectes que se'n derivin.

La metodologia que hem utilitzat, Investigació Acció Participant (IAP), s'emmarca dins de la tradició de la

La finalitat principal de l'estudi ha consistit en l'anàlisi de les diferents alternatives que podria contemplar un futur pla d'equipaments

recerca-acció-participant, complementada amb altres eines metodològiques d'ordre quantitatiu i qualitatiu.

Cal tenir en compte que l'orientació participativa de l'estudi no és només una opció metodològica, sinó que també pot comportar un valor afegit força important en la mesura que

Inauguració de les noves instal·lacions de Ca n'Ametller.

formació d'un grup de persones que discuteixen les hipòtesis de treball amb la finalitat de contrastar informació qualitativa bàsica per a l'objectiu de l'estudi.

Es van fer 8 grups de discussió.

Conclusions

Les conclusions s'agrupen en vuit eixos temàtics principals que hem denominat línies força, eixos que han sorgit a partir dels resultats de les primeres fases del treball de camp. Aquestes línies força foren alhora els punts a partir dels quals s'articularen cada una de les sessions efectuades amb els grups de discussió.

1. Millorar la mobilitat interna i necessitat d'un transport urbà.

- Es veu necessari un sistema de transport urbà lligat a l'accessibilitat als serveis bàsics (ambulatori, cementiri, escoles...). Aquesta necessitat la veuen sobretot les persones grans i tots aquells que tenen present les persones d'edat, potser no tant per les distàncies com pels desnivells de la vila.

- El jovent, en canvi, opina que un bus urbà només té sentit com a alternativa a l'ús excessiu de transport privat per l'interior de la vila.

- Hi ha també la idea que si la vila continua estenent-se, cada vegada es farà més necessari un mitjà de transport col·lectiu.

- Sorpren que en cap moment s'hagi expressat la problemàtica de les barreres arquitectòniques per als disminuïts físics.

- Pel que fa al finançament d'un possible transport urbà, l'opció que sembla majoritària és que hauria de ser públic i amb preus assequibles, sobretot per al col·lectiu de persones grans. En algun cas es proposa quantificar el cost d'un servei d'aquest tipus, com a pas previ a prendre qualsevol decisió.

2. No hi ha grans necessitats de nous equipaments, sinó que s'hauria de treballar amb els que ja hi ha per tal d'optimitzar-ne el funcionament i les prestacions, i acabar amb una infrautilització actual.

- No es detecta una demanda explí-

cita i generalitzada de nous equipaments socioculturals, tret d'algunes demandes concretes d'equipaments específics i de barri, sinó que més aviat es demana una prioritització d'aprofitament d'equipaments poc utilitzats (el Molí, la Federació Obrera, el palau de Requesens, etc.).

- El grup d'adolescents posa de manifest les mancances d'infraestructura dels equipaments escolars, a la vegada que reivindiquen la construcció de la nova escola prevista. D'altra banda, en diversos grups es planteja la necessitat d'aprofitar l'ús de les instal·lacions escolars en horari extraescolar.

- Quant als equipaments comercials, hi ha una manca d'establiments de barri, excepte al barri del Canal, i en algun cas es valora l'impacte negatiu per al comerç local de la implantació del Caprabo.

- Pel que fa al tema de la remodelació del Mercat Municipal, tot i que s'ha esmentat en algun grup de discussió, no sembla que hi hagi un posicionament definit al respecte d'aquesta qüestió.

- Sembla ser que hi ha un consens

generalitzat de demanda de sales de cinema.

- La proximitat i l'oferta de Barcelona implica un *handicap* per aprofitar determinats equipaments locals (comerços, espais per a joves, etc.).

3. Davant la necessitat de crear un equipament de referència per al sector d'edat entre els 15 i els 25 anys...

- No s'ha detectat cap necessitat específica de locals per a gent jove. Per altra banda, el grup de joves entre 15 i 25 anys demana un espai on puguin trobar-se, però sense que hi hagi activitats programades.

4. Conveniència de crear un centre d'oci, lleure i cultura d'una gran rellevància i significació tant en l'àmbit de Molins de Rei com de la comarca.

- La gent ho veu com a positiu o desitjable, però poc viable per raons econòmiques i per la proximitat de Barcelona.

Club Petanca Bona Vista.

5. Es veu necessari contemplar equipaments específics per a la gent gran (es parla de residències) i s'identifica aquest sector com el més afectat per la manca d'un transport urbà.

- Tothom assumeix que el col·lectiu de gent gran serà un col·lectiu cada vegada més nombrós i, per tant, demanarà més serveis per a ells.

- Per altra banda, hi ha una reflexió més o menys genèrica que les estructures socials i familiars s'han modificat de tal manera que dificulten l'atenció de la persona gran dins de l'àmbit de la seva família.

- Per aquests motius es veu la necessitat d'incrementar els serveis d'atenció a la gent gran en diferents nivells: assistència domiciliària, centres de dia, hospitals de dia i, com a últim recurs, residències.

6. Pel que fa als equipaments de barri (tipus Centre Cívic de Riera de Bonet), han de tenir un fort component de centralitat i singularitat per assegurar-ne l'èxit de funcionament; en cas contrari, corren el risc de la infrautilització.

- Tothom coincideix que el Centre Cívic de Riera de Bonet serà un equipament de barri i no tindrà capacitat de centralitat, entre d'altres coses, perquè la gent que no és del barri no hi anirà.

- Tanmateix es considera que Riera Bonet, i per extensió la resta de barris, són molt deficitaris en equipaments i sembla lògic que siguin els mateixos veïns del barri les persones que els utilitzin prioritàriament.

7. Pel que fa a la conveniència o no de plantejar equipaments específics per a les entitats i associacions, sobretot del tipus "hotel d'entitats", amb serveis compartits i facilitadors del funcionament de les mateixes entitats...

- Hi ha una demanda explícita d'espais de trobada i també el requeriment d'una atenció més gran per part de l'Ajuntament cap a les entitats i associacions, però no es detecta la necessitat d'un equipament del tipus "hotel d'entitats".

- En el cas de fer-se l'hotel d'entitats, hi ha alguna opinió que reclama criteris clars sobre qui i com podria fer-ne ús per evitar l'abús de determinats col·lectius que no són ben bé entitats ni associacions, sinó més aviat grups tancats per característiques molt definides i concretes.

8. Pel que fa a la necessitat d'investigar més a fons els aspectes d'identitat social relacionats amb les dimensions de cultura i de llengua, ja que poden ser elements que facilitin o distorsionin els projectes comuns...

- No s'han detectat problemàtiques específiques quant a la llengua i la cultura. Més aviat es posa de manifest el tancament de la majoria d'associacions i entitats, i la dificultat d'accedir-hi, però no pas com una qüestió idiomàtica o cultural sinó de cercles relacionals.

9. Es detecta la necessitat de realitzar projectes comuns entre les diferents associacions i entitats de la vila.

- Hi ha una sensació generalitzada que seria necessari coordinar esforços en projectes comuns, però a la vegada tothom ho considera molt difícil.

- També hi ha qui opina que és positiu que hi hagi rivalitat ja que això afavoreix una major dinàmica d'activitats i de vida associativa.

- En tot cas hi ha el convenciment que la coordinació vindrà determinada per objectius o projectes concrets més que no pas per explicitació de voluntats.

Recomanacions i suggeriments

A partir dels resultats obtinguts, l'equip d'investigació hem elaborat vuit punts que considerem com els més rellevants i sobre els quals caldria plantejar-se la continuïtat i el seguiment en la recerca de solucions amb el màxim consens vilatà.

- Molins de Rei no és una vila on les distàncies siguin molt grans, sinó que la dificultat en la mobilitat la determinen els desnivells geogràfics i les barreres urbanístiques.

- El centre de la vila se sent desatès en l'aspecte urbanístic. Creiem convenient descongestionar de trànsit el centre de la vila, fomentant la mobilitat a peu i prenent mesures d'esponjament urbanístic.

- El centre de la vila concentra el major nombre d'equipaments, activitats i serveis. Aquest no és un element que afecti la cohesió social de la vila, sinó que es considera una conseqüència lògica de l'evolució històrica del municipi. Tanmateix, el repte que es planteja és obrir un debat sobre l'optimització dels espais públics municipals i dels locals de les entitats.

- El Centre Cívic de Riera de Bonet difícilment serà un espai de centralitat per a tota la vila.

- Considerem que la relació entre el centre i els barris no genera conflictes de centralitat. Davant d'aquest fet ens plantejem que caldria analitzar la potencialitat d'atractivitat de Molins de Rei respecte del seu entorn.

- L'associacionisme clàssic està en crisi i l'associacionisme emergent està mancat d'oportunitats de desenvolupament. Creiem necessari engegar grans iniciatives locals que generin projectes comuns i sinergies de cooperació entre les entitats o identificar les necessitats i aspiracions comunes per millorar la qualitat de vida a la vila de Molins de Rei.

- Tenint en compte la tendència generalitzada d'envelliment de la població, seria oportú planificar accions preventives que donin resposta a les noves necessitats d'aquest col·lectiu.

- Davant la constatació de dèficit de grans equipaments d'oci, caldrà valorar la possibilitat de cercar punts de coincidència entre el sector públic i la iniciativa privada.

Vistes les principals conclusions, l'equip d'investigació planteja com a recomanable la necessitat de continuar aprofundint en diferents aspectes que han anat sortint durant el procés de recerca.

La metodologia que s'hi hauria d'aplicar hauria de continuar basant-se, per coherència amb la investigació feta fins ara, en la participació activa dels col·lectius implicats directament en cadascun dels temes a treballar.

Caldria plantejar-se nous espais i tècniques per a la concreció de les propostes futures, amb la intenció que esdevinguessin la consolidació d'estructures estables de participació dels molinencs i de les molinenques.

Per tot això proposem, dins la línia d'aquesta metodologia participativa, la realització d'uns tallers que podrien basar-se en els punts 1, 3, 4 i 6 de les recomanacions. Cadascun d'aquests punts s'hauria de tractar en un taller, amb la col·laboració dels vilatans i les vilatanes i amb l'assessorament d'un expert.

1. Equip de recerca de la UAB:

Ana Alcantud
Teresa Argelés
Carolina Berga
Loli Castilleja
Joaquim Expósito
Enric García
Vanessa González
Carles Riera (Tutor)